

Ивана Груден Милентијевић*

Виши кустос историчар

Иван Митић

Виши кустос историчар

Народни музеј Ниш

ИНТЕГРАЦИЈА ПРОГНАНИХ СЛОВЕНАЦА МЕЂУ СРПСКО СТАНОВНИШТВО ТОКОМ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Апстракт: Након капитулације Југославије, и њене поделе међу окупаторима, Србија се поред обнове градова страдалих у бомбардовањима носила и са налетом великог броја избеглица и пресељеника који су долазили из НДХ и Словеније, из Косовско-метохијске области и Македоније. Поред људи који су бежали пред окупаторским терором, на територији Србије нашао се и велики број Словенаца које су Немци протерали са својих огњишта. Како би се организовао пријем великог броја избеглица које су долазиле у Србију, основан је најпре Генерални комитет за насељавање Словенаца, а затим Комесаријат за избеглице и пресељенике који је руководио обавезама пријема, регистрације, транспорта, обезбеђивања смештаја и исхране за избеглице и пресељенике на територији Србије. О срдачном пријему породица прогнаних из Словеније, као и њиховој интеграцији међу српско становништво, говоре многе писане изјаве преживелих пресељеника, као и пријатељства која су одржавана годинама касније манифестацијом воза Братства и јединства. За настанак овог рада коришћена је грађа из Архива Републике Словеније, Историјског архива у Чачку, Архива друштва словеначких прогнанника, као и штампа и литература у корелацији са темом објављена у Србији и Словенији.

Кључне речи: избеглице и пресељеници, Други светски рат, Словенци

Након коначног слома Југославије, и капитулације 17. априла 1941. године, дошло је до поделе њених територија међу силама Осовине. Због најразличитијих врста окупационог система, Југославија је представљала јединствени случај у Европи. У Словенији су своје интересе укрстиле Немачка, Италија и Мађарска. У западном делу данашње Словеније, Италија је формирала Љубљанску покрајину, која је представљала интегрални део фашистичке Италије (Нотарњска и Долењска). Мађарска је анектирала велики део Прекомурја, док је Немачка

---

*ivana.gruden@narodnimuzejnis.rs

добила највећи део Словеније који је обухватао Доњу Штајерску, Горењску, део Долењске и мањи део Прекомурја. Делом Словеније који се налазио под окупацијом Немачке, Хитлер је управљао преко двојице управника (гаулајтера) за Штајерску и Горењску, који су му били директно подређени.¹

Раније основан Културбунд, још пре почетка Другог светског рата правило је спискове људи који су предвиђени за исељавање са територије која је требало етнички постати чисто немачка. Касније формиран Штајерски домовински савез и Корушки народни савез играли су битну улогу у одређивању људи предвиђених за депортацију.² Штајерски домовински савез промовисан је као велика организација која ће објединити читаво становништво Доње штајерске, чак и људе на привременом раду на овој територији који искрено подржавају Хитлера и Рајх.³ Уништавањем словеначке националне свести путем забране коришћења словеначког језика, променом назива улица и места, као и презимена људи, окупатор је отварао пут ка понемчавању окупираних крајева. Књиге на словеначком језику одузимане су људима, а на исти начин третирани су и молитвеници које су Немци одузимали од сељанки.⁴

Школска година у Словенији завршена је превремено, а већина просветних радника и свештеника одређена је за депортацију. Почетком нове школске године 1941/1942. на њихова места доведени су Немци, којима је најстроже било забрањено да се деци обраћају на словеначком језику, чак и ако су га разумели. Комуникација међу ученицима на словеначком такође је била забрањена.⁵

У оваквој ситуацији, почеле су припреме за исељавање словеначког становништва које је водио Штаб за пресељавање формиран у Марибору. Поред пописивања лица предвиђених за депортацију, обавезе штаба обухватале су и процену могућности германизације људи са списка, као и технички део депортација. Првобитно планиран број људи који ће бити исељени из Словеније износио је око 260.000, и након одбијања Италије и Бугарске да прими део исељеника, за њихово коначно одредиште предвиђена је Србија. Број пресељених, као и место пресељења су се временом мењали, па је од укупно три таласа исељавања само први завршио у Србији, док је други упућен у НДХ, а трећи у Немачку. У сва три таласа исељено је око 55.000 људи, са партизанским породицама које су исељаване након

¹ Tone Ferenc, *Oslobodilački rat slovenačkog naroda i okupator, Oslobodilačka borba naroda Jugoslavije 1*, Beograd 1977, 331.

² Ivana Gruden Milentijević, *Slovenci u Srbiji pod nemačkom okupacijom 1941-1944. godine*, Niš 2021, 12-13.

³ <https://museu.ms/collection/object/9119/verordnungs-und-amtsblatt-steirischer-heimatbund-1941>, приступљено 15. јуна 2022. године

⁴ Slovenski poročavalec, godina 2, broj 1, 1941 Ljubljana, str.3.

⁵ Stane Okliš, *Zgodovina šolstva na Slovenskem*, Ljubljana 2008, 100-102.

1942. године укупан број насилно пресељених Словенаца износио је око 63.000 лица.⁶

Први транспорт словеначких исељеника кренуо је из Словенске Бистрице 07. јуна. 1941. године. Кроз 17 транспорта, који су полазили из Марибора и Шентвида (изузетак су представљали први и дванаести транспорт, који су кренули из Словенске Бистрице, односно Рајхенбурга) завршено је организовано прогонство словеначког живља у Србију. Првих пет транспорта правило је паузу у Аранђеловцу где је вршена регистрација, док су од шестог транспорта надаље превожени директно до места смештаја.⁷ Број Словенаца који су исељени у Србију јако је тешко утврдити, али се анализом доступне грађе и литературе број исељених процењује на 9000 до 10000 људи.⁸

При доласку словеначких исељеника, ангажовани су Црвени крст и Друштво Словенаца у Београду, како би помогли при регистрацији и даљој организацији прогнаних људи.⁹ Пред налетом великог броја транспорта, који су из Словеније стизали најпре два пута недељно, а касније сваког дана, као неопходно се наметнуло оснивање Генералног комитета за насељавање Словенаца, на чије чело је постављен др Федор Араначки.¹⁰ У Србији је до 18. јуна број избеглица износио око 50.000, па је сходно томе организован и Централни одбор за збрињавање избеглица коме је прва обавеза била израда апела који ће бити упућен народу за помоћ избеглим лицима.¹¹ За изванредног опуномоћеног комесара за збрињавање избеглица постављен је Андра Поповић, а већ у октобру на тој позицији заменио га је Тома Максимовић. У Београду су попис и регистрација избеглица Срба и Словенаца вршени на шест пунктова, и то од 14. до 20. августа, класификованих по почетним словима презимена.¹² Прогнани Словенци

⁶ I. Gruden Milentijević, *Slovenci u Srbiji*, 15-21.

⁷ Tone Fernec, *Nacistička politika denacionalizacije u Sloveniji u godinama od 1941-1945*, Rijeka 1979, 369–371.

⁸ Овај број тешко је дефинисати јер сваки од извора има низ отежавајућих околности за утврђивање тачног број пресељених. Спискови Словенаца пресељених у Србију који се чувају у оквиру Архива Републике Словеније садрже и неке од породица које су се у Србију доселиле пре почетка рата (11800 људи), док број пресељених Словенаца у оквиру фонда Комесаријата за избеглице и пресељенике у оквиру Архива Србије садржи само регистроване словеначке пресељенике (9000 људи).

⁹ Непотписан чланак, „Везе београдских Словенаца са Црвеним крстом у Београду“, *Ново време*, 31. мај 1941, стр.4.

¹⁰ T. Fernec, *Nacistička politika denacionalizacije u Sloveniji*, 233-235.

¹¹ Љ. С., „Ових дана биће упућен апел српском народу за помоћ избеглицима“, *Ново време*, 20. јун 1941. године, стр. 2.

¹² Непотписан чланак „Попис и регистровање избеглица“, *Ново време*, 12. август 1941, стр. 5.

добили су избегличке легитимације које су представљале врсту личног документа током трајања рата. Већи проблем је представљало правилно насељавање прогнаних Словенаца, што је било јако тешко пратити. Многи од њих се нису задржавали у крајњим местима планираним за њихово насељавање, већ су се даље кретали у потрази за послом.¹³ Смернице за насељавање прогнаних Словенаца по упутствима Комитета за насељавање Словенаца, касније Комесеријата за избеглице, преносиле су и локалне власти. Тако у Чачку начелник среза трнавског, Градском поглаварству Чачак упућује следећи допис:

„Данас 4. јула текуће године стигло је у Чачак 300 словеначких исељеника. Међу њима има лекара, професора, учитеља, адвоката, трговаца и припадника разних професија. Ове избеглице треба разместити по селима, пазећи да они буду код угледних и имућних људи. Треба имати у виду да ће ови интелектуалци бити од користи како људима код којих се буду насељавали, тако и селима у којима се буду насељавали“¹⁴

У Србији није било избеглица само са немачког окупационог подручја већ и са мађарског и италијанског. Број предвиђених избеглица који ће доћи у Србију из НДХ износио је око 175.000 људи, заједно са прогнаним Словенцима. Словенци су претежно размештани по срезовима западне Србије јер се водило рачуна да крајеви у које се насељавају буду слични онима из којих су протерани.¹⁵ Они су смештани у приватне домове имућнијих грађана или у постојеће зграде које су током рата мењале намену. За смештај су се најчешће користили ученички домови, школе, учитељски домови и сличне зграде које су адаптиране у смештајне јединице.¹⁶

Масовно исељавање Словенаца представљало је један од корака ка денационализацији. Оно што нацисти нису могли предвидети је да ће у Србији овај народ бити дочекан са пуно хуманости, и да ће заједно са окупираним становништвом Србије делити и последњу корицу хлеба.¹⁷ Организовати смештај и исхрану избеглица и прогнаних људи било је јако тешко, али је Комесаријат за избеглице уз помоћ Друштва Црвеног крста чинио све како би ови људи преживели године ратних времена. Исхрана је зависила од смештаја и броја Словенаца у колонији. Они који су били

¹³ I. Gruden Milentijević, *Slovenci u Srbiji*, 26.

¹⁴ Историјски архив Чачак, Градско поглаварство-Чачак (1934-1944), К-52, Ф-4, бр. 375.

¹⁵ Д. Вуч, „Посао Комесаријата за избеглице постављен је на планску основу“, *Ново време*, 24. јул 1941, стр. 3

¹⁶ Ivana Gruden, *Stradanje Slovenaca u Nišu tokom Drugog svetskog rata (1941-1944)*, Niš 2014, 20.

¹⁷ Воџо Графенауер, „Zgodbe iz izgnanstva v Srbijo in bojev na Sremski fronti“, *Časopis za zgodovino in naodopisje*, sveska 1–2, Maribor 2018, 218-221.

смештени у приватне домове, углавном су се хранили са породицама које су их примале. Избегличке кухиње организоване су у местима где је било више Словенаца. Намирнице за припрему хране за избегличке кухиње добијали су од Црвеног крста, општина, и грађана који су били у обавези да одвајају одређену количину хране или новца за исхрану избеглица. Услед великих несташница хране, нарочито крајем 1942. године, јако тешко је било подмирити потребе избегличких кухиња, па су се људи сналазили на разне начине. Неки су своју гардеробу коју су пакетима¹⁸ примали из Словеније мењали за храну, или су се ангажовали око производње хране на обично напуштеним земљиштима које су им додељивале власти.¹⁹ Српски лекар др Чавић, који је исељен из Шкофје Локе, лечио је народ уз накнаду од 10 динара у корист кухиње словеначке колоније.²⁰

У сећањима једног од насилно исељених Словенаца, Стева Шиника, долазак у Србију је изгледао овако:

„У 5 сати ујутру стигли смо у Александровац жупски, где нас је народ сачекао уз вечеру. Сместили су нас у приватне куће, где смо одмах отишли да се одморимо, што нам је после тако дуге возње заиста било потребно. У подне смо моја жена и ја морали прихватити позив власника куће и његове љупке жене да им будемо гости. Првог дана општина је раскошно угостила целу колонију исељеника, али смо знали да таква исхрана не може бити трајна и да гостољубивим Александровчанима не смемо бити превелики терет. У некадашњој основној школи, формирали смо своју кухињу у којој су радиле наше жене и деца. Од општине смо добили новац за куповину хране, првенствено кромпира и пасуља. Добили смо хлеб и маст, и првих месеци није било проблема са исхраном, све док није наступила несташница хране, чак и за саме мештане.“²¹

Српско становништво је прогнане Словенце примило великодушно. Власти окупиране Србије, односно Комесаријат за избеглице и пресељенике, помагао је избеглицама у складу са могућностима услед ратних времена. Та помоћ често је била недовољна, па се већина словеначких избеглица ангажовала у проналажењу запослења. Најлакше је било запослити се у

¹⁸ Из Словеније су писма и пакети за прогнане Словенце долазили до Београда, а транспорт до места колоније су вршили сами Словенци. Пут до Београда је био јако скуп и дуго је трајао, што је представљало посебне тешкоће. Из овог разлога је ко год је одлазио за Београд, доносио је пакете за читаву колонију. (Stevo Šink, „Med izgnanci v Srbijo“, *Loški razgledi*, година 2, број 1, 37, доступно на <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-QNGH2LWF/53112bec-2ae0-4c81-a54e-744473f6bff8/PDF>)

¹⁹ I. Gruden, *Stradanje Slovenaca u Nišu*, 20.

²⁰ S. Šink, *Med izgnanci*, 36.

²¹ Исто, 35.

фабрикама, а многи пресељеници прихватили су послове ван струке.²² Тешко је било запослити све избеглице, па и словеначке исељенике. Готово сви исељеници нису се водили својом стручном спремом у потрази запослења, већ су прихватили било какве послове. Један од начина како што једноставније запослити избеглице била је и организација курсева за преквалификацију, у складу са потребама за радно ангажовање. У Београду је одржан курс домаћинства за женску децу од 12 до 16 година, те су се ученице распоређивале у поједине куће у граду.²³ Проналазак посла отежавала је и чињеница да је пресељеним Словенцима поред потврде о квалификацији, често тражена и потврда да нико од предака није био Јеврејин нити Ром.²⁴

Имајући у виду да је по статистици изведеној на основу списка Словенаца званично пресељених у Србију из Архива Републике Словеније, у Србији било 3248 Словеначких исељеника млађих од 18 година,²⁵ неопходно је било донети мере које ће се тицати њиховог живота и образовања у Србији под окупацијом. Како су из Словеније исељаване читаве породице, међу исељеницима је било и деце млађе од годину дана. Жене које су са собом имале децу одојчад имале су приоритет при смештају, те се водило рачуна да се најпре оне сместе у имућније породице. У сећањима Александра Танасијевића остао је моменат кад су се у њихов стан доселиле две Словенке са својим бебама. Како је отац мобилисан на почетку рата, имали су вишак простора у стану и његова мајка је великодушно примила ове две жене.²⁶ Деца која су у Србију дошла у организованом исељавању, какав је био случај са словеначком децом, углавном су остајала уз своје родитеље. Ређи су случајеви где их срећемо у домовима за незбринуту децу, а нешто чешће их налазимо међу имућним породицама које су, због немогућности родитеља да издржавају децу, пристајали да воде бригу о њима до краја рата. У Србији су углавном настављала школовање, а поред редовне наставе имали су и наставу словеначког језика. У сећањима Славка Бурја који је са породицом прогнан у Србију, остао је моменат раздвајања породице, кад је његов отац, по струци ковач, одведен на принудни рад у железницу у Смедереву, док су мајка и он прихваћени од домаћина у Трстенику, где је

²² Arhiva Društva izgnancev Slovenije, referat Ivica Žnidaršič povodom prvog kongresa prognanika i izbeglica od 19.05.2009. godine

²³ Слободан Милошевић, *Избеглице и пресељеници на територији окупиране Југославије 1941-1945. године*, Београд 1981, 289-291.

²⁴ I. Gruden, *Stradanje Slovenaca u Nišu*, 21.

²⁵ Arhiv Republike Slovenije, fond Pooblaščenec državnega komisarja za utrjevanje nemštva na spodnjem Štajerskem-Izpostava Brežice (SI AS 1627), kutija 41.

²⁶ Податке аутору пренео Александар Танасијевић, син управника школе „Коле Рашић“ у Нишу у којој су били смештени прогнани Словенци

завршио основну школу.²⁷ Ипак, не може се рећи да су сва деца прогнаних Словенаца имала ту срећу, што је видљиво у наставку школовања по репатријацији у Словенију. Многи од њих су имали проблем да надокнаде пропуштено, па су потпуно одустајали од школовања и запошљавали се.²⁸ У изјавама преживелих Словенаца који су прогнани у Србију, истиче се великодушност становништва које их је примило у Србији. Овакав је случај био и са децом и омладином, која је без много питања у друштво примала прогане Словенце као другове и вршњаке.²⁹

У досадашњем излагању смо више пута поменули срдачан пријем на који су Словенци наишли у Србији. Захваљујући томе, они су се потпуно интегрисали међу српско становништво, учествујући са њима у обележавању крсних слава, литија, задушница и осталих обреда којих су се придржавали Срби. Важно је напоменути да је током рата око 2000 Словенаца примило православну веру, те је одлуком Светог архијерејског синода 1941. године одобрено оснивање Парохије православних Словенаца „Св. Кирило и Методије“ у Београду. Током ратног стања свештеник православних Словенаца био је Горазд Деклева, који је поред деловања у Београду обилазио и словеначке колоније по окупираној Србији. Богослужење се изводило на словеначком језику по православним обичајима, а певао је словеначки православни хор.³⁰ За литургије Словенаца одређена је црква Ружице на Калемегдану, а током 1942. године и касније, литургије православних Словенаца служене су и у осталим београдским црквама неколико пута месечно. Различити су ставови о разлогу преласка Словенаца у православље. Др Душица Бојић као разлог наводи лакшу интеграцију међу српско становништво,³¹ док проф. др Зоран Јовановић сматра да су прогнани Словенци прихватили православље због страха од даљих прогона католика и мешовитих бракова.³² По изјави Томажа Улаге, професора Друге женске гимназије Краљице Марије у Београду, о преласку у православље он као разлоге, између осталог, наводи и верску толеранцију православне цркве, лепоту православног богослужења, многа позитивна искуства у Београду и искрену колегијалност међу православним свештенством.

²⁷ Martin Mrzdovnik, *Zreški izgnanci izgnani v času II. svetovne vojne*, 2020 Zreče, 24.

²⁸ Stane Okliš, *Zgodovina šolstva na Slovenskem*, 109.

²⁹ Тјаša Маркежић, *Po poti izgnanstva s slovenskimi književnicami: od Spodnje Štajerske do Srbije*, *Slovenika*, br.6, Beograd 2020, 64.

³⁰ I. Gruden Milentijević, *Slovinci u Srbiji*, 104.

³¹ Више о томе: Душица Војић, *Slovinci pravoslavne vere v Beogradu med drugo svetovno vojno- Poročilo o njihovi dejavnosti od 1. julija 1942 do 30. junija 1943*, *Prispevki za novejšo zgodovino XLIX – 2*, Ljubljana 2009, 223-234.

³² Више о томе: Зоран Јовановић, *Niška župa Uzvišenja Sv. Križa od začetka do danas*, Beograd 2013.

Са друге стране као разлоге одбојности према католичкој цркви, између осталог, наводи и догађаје у Хрватској и присиљени целибат.³³

Након ослобођења Београда, октобра 1944. године, није се могло приступити репатријацији словеначких пресељеника због порушених мостова и Сремског фронта. Повратак је започет тек у јулу 1945. године, готово три месеца након ослобођења Прекомурја. До краја септембра у Словенију су се вратили готово сви Словенци који су то желели. Поред пресељеника, за повратак се пријавило и око 8000 Словенаца који су живели у Србији још пре почетка Другог светског рата.³⁴ Како би породице које су враћене у Словенију одржавале контакт са домаћинима у Србији који су их примали у своје домове, поводом двадесет година од прогона Словенаца који су починили Немци, установљен је „Воз братства и јединства“ . Први воз стигао је у Чачак 15. септембра 1961. године,³⁵ а временом је постао једна од највећих манифестација братства и јединства.

Необјављени извори:

Arhiv Republike Slovenije, fond Pooblaščenec državnega komesarja za utrjevanje nemštva na spodnjem Štajerskom (oznaka fonda SI AS 1627)
Историјски архив Чачак, Градско поглаварство-Чачак (1934-1944)
Arhiva Društva izgnancev Slovenije
Приватна архива Николе Милованчева

Литература:

Ferenc Tone, *Oslobodilački rat slovenačkog naroda i okupator, Oslobodilačka borba naroda Jugoslavije 1*, Београд 1977
Gruden Milentijević Ivana, *Slovenci u Srbiji pod nemačkom okupacijom 1941-1944. godine*, Ниш 2021
Okliš Stane, *Zgodovina šolstva na Slovenskem*, Ljubljana 2008
Ferenc Tone, *Nacistička politika denacionalizacije u Sloveniji u godinama od 1941-1945*, Ријека 1979
Милошевић Слободан, *Избеглице и пресељеници на територију окупиране Југославије 1941-1945. године*, Београд 1981
Груден Ивана, *Страдање Словенаца у Нишу током Другог светског рата 1941-1944. године*, Ниш 2014
Martin Mrzdovnik, *Zreški izgnanci izgnani v času II. svetovne vojne*, 2020
Zreče

³³ Факсимил из архива Николе Милованчева

³⁴ С. Милошевић, *Избеглице и пресељеници*, 365-366.

³⁵ Чачански глас, 25. август 1961, бр.32

Jovanović Zoran, *Niška župa Uzvišenja Sv. Križa od začetka do danas*, Beograd 2013

Расправе и чланци:

Božo Grafenauer, „Zgodbe iz izgnanstva v Srbijo in bojev na Sremski fronti”, *Časopis za zgodovino in naodopisje*, sveska 1–2, Maribor 2018, 218-221

Šink Stevo, „Med izgnanci v Srbijo“, *Loški razgledi*, godina 2, broj 1, Škofija Loka 1955, 33-42

Markežić Tjaša, Po poti izgnanstva s slovenskimi književnicami: od Spodnje Štajerske do Srbije, *Slovenika* br.6, Beograd 2020, 49-68

Dušica Bojić, Slovenci pravoslavne vere v Beogradu med drugo svetovno vojno- Poročilo o njihovi dejavnosti od 1. julija 1942 do 30. junija 1943, *Prispevki za novejšo zgodovino XLIX – 2*, Ljubljana 2009, 223-234

Штампа:

Народна библиотека Србије, лист Ново време
Историјски архив Чачка, Чачански гласник

Summary

Ivana Gruden Milentijević, Ivan Mitić

INTEGRATION OF EXILED SLOVENES AMONG THE SERBIAN POPULATION DURING THE SECOND WORLD WAR

The establishment of the Commissariat for Refugees and Emigrants greatly facilitated the lives of people who fled from terror or were forcibly evicted due to war events. Occupied Serbia, in addition to ongoing problems that tormented the local population, also encountered a large number of refugees who came from the territory of the Independent State of Croatia, from Slovenia, Macedonia, and the Kosovo-Metohija region. In Serbia, in addition to the terror carried out by the occupier, a civil war was also simmering, while the population faced various restrictions, repressions and food shortages. In such conditions, it was necessary to organize the reception of exiled Serbs and Slovenes and ensure their survival in occupied Serbia. Within the limits of its capabilities, the Commissariat helped refugees and immigrants, taking care of their reception among the local population. The meaningfulness of the actions of the newly formed organization is also visible in the resettlement of refugees, considering

their occupation and education, so intellectuals are placed in cities, while peasants are placed in smaller towns and villages. The number of refugees in certain places was difficult to control, due to illegal migration to Serbia and the aspiration of refugees and resettled persons to larger cities due to better employment opportunities. When accommodating Slovenian immigrants, care was also taken to continue the children's education and their participation in food production. In order to make it easier to get a job, retraining courses were held, while some families of Slovenians successfully started production, and with their earnings helped the refugee colonies in the town.

Bearing in mind the above, the integration of Slovenian refugees among the Serbian population should be a reason for pride for the Serbian people, who welcomed unfortunate Slovenians into their homes and shared with them everything that was necessary for life in occupied Serbia.